

Unge stemmer fra Innlandet

-en perspektivmelding

TEMA

- Bakgrunn og formål
- Befolkningsutviklingen i Innlandet
- Hva vet vi om unge voksnes motiver for å velge bosted?
- Digitale workshops og individuelle intervjuer
- Resultater
- Råd, anbefaling, ideer

Det er jo viktig at vi som er unge engasjerer oss litt og prøver å være med og skape noe. Jeg tror i hvert fall mange av dem som velger å flytte tilbake til der de kommer fra, eller distriktene, er folk som har litt vilje og engasjement. Og som har lyst til å skape noe der de er. Det tror jeg er litt en gjenganger.

For å gjøre Innlandet mer attraktivt bør man ikke bare fortelle om hvor fint det er her. Man må få frem hvilket liv som kan leves her, hvilke muligheter som finnes.

OM DE UNGES PERSPEKTIVMELDING

De unges perspektivmelding er et samarbeid mellom Agenda Innlandet*, Høgskolen i Innlandet, NTNU Gjøvik og Sparebankstiftelsen Hedmark.

De unges perspektivmelding har som formål å:

- involvere unge voksne i samfunnsutviklingsdebatten ved å bringe inn deres stemmer i arbeidet med å forme Innlandet.
- få økt kunnskap om hva som har betydning for unge voksne med tilknytning til Innlandet når det gjelder valg av bosted, utdanning, jobb, fritid og livsstil.

Prosjektets resultater skal blant annet danne grunnlag for anbefalinger til politikere, kunnskapsinstitusjoner og næringsliv om de unges løsninger for å skape attraktive og inkluderende samfunn.

Perspektivmeldingen består av en kunnskapsoppsummering av statistikk og tidligere forskning på unge voksnes bostedsvalg, samt resultater fra workshops og intervjuer med unge voksne med tilknytning til Innlandet.

De unges perspektiver er ikke nødvendigvis representative for alle unge voksne med tilknytning til Innlandet, og bør tolkes med dette som forbehold. Likevel kan perspektivmeldingen gi nyttig innsikt i faktorer som et bredt utvalg av unge voksne vektlegger i en fase av livet med høy grad av mobilitet og refleksjoner rundt fremtidige bostedsvalg.

* Agenda Innlandet er et samarbeidsprosjekt mellom LO, NHO, Sparebank 1 Østlandet og Innlandet fylkeskommune

HVORDAN ER BEFOLKNINGSUTVIKLINGEN I INNLANDET?

Den 1. januar 2023 hadde Innlandet fylke 373.628 innbyggere. Folketallet har som hovedtendens vært svakt stigende de siste årene. Veksten i folketallet skyldes flere innflyttere til enn utflyttere fra Innlandet. Innlandet har Norges eldste befolkning sammenlignet med andre fylker i landet (Innlandsstatistikk 2023, Statistisk sentralbyrå 2023a).

Det generelle flyttemønsteret i Innlandet viser at det er en regional sentralisering i fylket, hvor de mest sentrale kommunene vokser noe, og de minst sentrale kommunene opplever nedgang i befolkningstallet. Det er først og fremst de unge som flytter til mer sentrale strøk, og det betyr også at befolkningen er eldst i de minst sentrale områdene. Denne utviklingen forventes å fortsette i årene som kommer.

Det er i perioden etter videregående skole og frem mot det etablerte voksenlivet at flytting forekommer hyppigst. Det er gruppene i alderen 20-24 år, 25-29 år og 30-34 år som flytter mest (Statistisk sentralbyrå 2023 b). Derfor kan en stor del av de generelle flytte- og bosettingsmønstrene forstås som delvis drevet av hvordan disse unge og unge voksne velger sine bosteder.

HVA VET VI OM UNGE VOKSNES MOTIVER FOR Å VELGE BOSTED? – LITTERATURSØK

For å få innsikt i unge voksnes motiver for å velge bosted er det gjennomført et litteratursøk på tidligere forskning innenfor tematikken. Gjennomgangen baserer seg på søk i norsk litteratur om unge voksnes bostedspreferanser og mobilitet. Litteratursøket er tidsmessig avgrenset til publisert materialet fra 2000 og frem til i dag, og er gjennomført i databasen Oria.

Det er gjennomført to søk: Det første søket ble gjennomført med søkeordet «etableringsfasen». Neste søk ble gjennomført med søkeordene «ung*» eller «unge voksne» i første ledd og i kombinasjon med følgende ord i andre ledd: «boligforhold», «bostedsvalg», «boligvalg», «flyttemotiver», «bomotiver», «stedskvaliteter», «bofasthet», «flyttevalg», «tilbakeflytting» og «bostedsattraktivitet».

Til sammen ga dette 139 treff i Oria, og når duplikater og irrelevante treff ble luket ut, ble 37 artikler, rapporter og masteroppgaver vurdert som relevante.

Det generelle arbeidet med tematikken har dessuten medført at vi har blitt kjent med andre relevante undersøkelser og rapporter som i tillegg er gjennomgått og oppsummert.

HVA VET VI OM UNGE VOKSNES MOTIVER FOR Å VELGE BOSTED?

- TIDLIGERE FORSKNING

Det er gjennomført to store nasjonale undersøkelser av folks bo- og flyttemotiver, først i 1972 og senere i 2008 (Aure, Langset og Sørлие 2011). I den oppsummerende rapporten fra 2008-undersøkelsen vektlegger forfatterne hvordan flytting, sammen med den demografiske utviklingen, er en viktig drivkraft for befolkningsentraliseringen som generelt kan observeres i Norge. Lenge var barnebosetningen, altså der barn ble født, så mye større i desentraliserte områder, at det balanserte mot en viss fraflytting mot mer sentrale områder. I løpet av 80-tallet nådde man det punktet hvor barnebosetningen gikk fra å være desentralisert til sentralisert. Dermed ble sentraliseringsprosessen ytterligere forsterket.

Hovedmønsteret i 2008-undersøkelsen er at «halvparten av befolkningen bor i de kommunene de vokste opp i når de er 40 år» (Sørлие, Aure og Langset 2012:10) En tredjedel av disse er tilbakeflyttere mens to tredjedeler aldri har meldt flytting. Blant de som har flyttet bosetter de fleste seg i en kommune med samme sentralitet som der de vokste opp, en av tre flytter til mer sentraliserte områder, og kun en av ti flytter til en kommune med lavere sentralitet.

SSB publiserte i 2023 en ny kohortanalyse av ungdomskull, 15-35 år, som bruker samme metode som Sørлие utviklet tidlig på 2000-tallet. Hovedtrekkene i flyttemønsteret for ungdom som er på vei mot å bli etablert, er fortsatt gjeldene. Konsekvensen av mange år med samme flyttemønster er dramatisk for distriktene. I rapporten fra SSB står det: «I 1978 bodde det 5 000 15-åringer i kommuner med sentralitetsklasse 6 og i 2023 var det 2 600» (Høydahl 2023:4), og andelen bofaste er generelt lavest i de minste kommunene. Få av de som flytter ut av disse kommunene flytter tilbake. Særlig interessant er det at Høydahl (2023) finner at Innlandet er landsdelen der aller færrest bodde i oppvekstkommunen ved fylte 35 år. Videre har Innlandet en av de laveste andelene som flyttet til en annen kommune i samme landsdel, og har også lavest innvandring.

Det er unge og unge voksne i alderen 20-34 år som står for den største andelen av den totale flyttingen i Norge. Unge i alderen 20-24 år var i 2022 den gruppen med størst andel flyttinger mellom kommuner, mellom fylker og mellom landsdelene. Unge voksne i alderen 25-29 år gjennomførte samme år størst andel flyttinger innen kommuner i befolkningen (Statistisk Sentralbyrå 2023b).

Sørлие, Aure og Langset (2012) beskriver flytteavgjørelser som et utfall av elementene «vil», «bør», «kan» eller «må». Bo- og flyttemotiver er subjektive begrunnelser for flytting eller bofasthet som har oppstått innenfor et gitt handlingsrom.

«Arbeid betyr like mye for å bli boende som for å flytte» skriver Sørлие, Aure og Langset (2012:12). Samtidig er det viktig å legge merke til at utdannings- og arbeidsmotivet er mer fremtredende blant de yngste i gruppen av unge voksne – de som er i utdannings- og arbeidsetableringsfasen (Lie & Aure 2014). Neste fase knytter seg til familieetablering og her øker viktigheten av bolig og familiemotivene. Videre skjer det en endring når familiene får barn i skolealder hvor steds- og miljømotivene overtar for boligmotivene, mens familiemotivene fortsatt er viktige.

Distriktssenteret har spurt 1 464 unge under 30 år hva de ønsker seg av et framtidig sted å bo (Nordtug 2021). De unge mener et godt oppvekstmiljø for barn, muligheten til en sikker jobb, og gode kommunale tjenester som skole, barnehage og helse er utslagsgivende. De ønsker også å føle seg trygge og verdsatte. Samtidig som jobb er avgjørende for hvor unge vil bo, har unge liten

tro på å få flere jobbmuligheter og muligheter til å få drømmejobben i distriktet, viser rapporten. Kommunene må bli flinkere til å vise de unge hvilke jobbmuligheter som allerede finnes og utvikle næringsmulighetene, skriver Nordtug (2021). Videre må kommunene se arbeid for gode oppvekstmiljø og oppvekstvilkår som en del av samfunnsutviklingsarbeidet, og jobbe for åpne og inkluderende lokalsamfunn.

I en spørreundersøkelse fra By- og regionforskningsinstituttet NIBR, fra 1998 om mønstre og årsaker til flytting blant unge voksne i distrikts-Norge, bekreftes viktigheten av jobbmuligheter for bo- og flyttevalg (Orderud 2002). Her svarer 65 prosent av respondentene i alderen 20-24 år bosatt i distriktskommuner, at jobbmuligheter er en viktig grunn for å flytte. Samme gruppe ble i spørreundersøkelsen spurt om hva som var avgjørende for at man valgte å bosette seg et sted fremfor et annet, hvis jobbtilbudet var like attraktivt begge plasser. Her ble bomiljø/boligstandard, sosialt miljø (inkludert familie), og natur vektlagt av flest, mens kultur/underholdning, kaféer/restauranter og butikker/kjøpesentre vurderes som mindre viktige flyttemotiver.

Telemarksforskning har sett på hvorvidt kommuner med sterke tettsteder er mer attraktive for bosetting. I analysen skiller de mellom attraktivitet for unge voksne (18-28 år) og barnefamilier (Storm & Vareide 2010). Studien viser at for unge voksne er de sterkeste attraktivitetsfaktorene boligbygging, befolkningsstørrelse, kaféitetthet og universitet eller høyskole. For barnefamilier er det vekst i arbeidsplasser, arbeidsmarkedsintegrasjon og boligbygging. Studien konkluderer med at tettsteskommunene i utgangspunktet virker mer attraktive sammenliknet med kommuner med små eller ingen tettsteder. Dette gjelder spesielt for unge voksne.

Fosso og Alvheim (2001) peker på at for de som selv kommer fra utkantskommuner er andre distriktskommuner også attraktive boområder. For unge og unge voksne fra større byer er distriktskommuner mindre attraktive som bostedskommuner. Det betyr i praksis at bygdeungdommene som ønsker å bo i distriktene "omfordeles" mellom de ulike distriktskommuner (Fosso og Alvheim 2001).

– NOEN HOVEDPUNKTER

- Det er unge og unge voksne som står for størstedelen av den totale flyttingen i Norge (Statistisk sentralbyrå 2023b).
- Jobb er et sentralt motiv både for å velge å bli boende og flytte fra et sted og er det mest fremtredende vurderingskriteriet for hvor man skal bosette seg blant de yngste i gruppen av unge voksne – de som er i utdannings- og arbeidsetableringsfasen. Når de unge voksne eventuelt etablerer egen familie blir bolig- og familiemotivene viktigere. Når eventuelle barn nærmer seg skolealder er sted, nærmiljø og familie de viktigste motivene for valg av bosted (Sørli, Aure og Langset 2012).
- Dersom jobbmulighetene er like på flere steder vektlegges bomiljø/boligstandard, sosialt miljø (inkludert familie), og natur høyest, mens kultur/underholdning, kaféer/restauranter og butikker/kjøpesentre vurderes som mindre viktige flyttemotiver (Orderud 2002).
- Unge voksne som er oppvokst i distriktet er mest åpne for å bosette seg i distriktet senere (Fosso og Alvheim 2001).
- Innlandet er landsdelen der aller færrest bodde i oppvekstkommunen ved fylte 35. Videre har Innlandet en av de laveste andelene som flyttet til en annen kommune i samme landsdel, og har også lavest innvandring (Høydahl 2023).

PERSPEKTIVER FRA UNGE VOKSNE MED TILKNYTNING TIL INNLANDET

Hva tenker de unge om:

- Jobbmuligheter
- Utdanningsmuligheter
- Bolig og nærmiljø
- Bo- og flyttemotiver
- Fritid og livsstil
- Utvikling i Innlandet

HVORDAN HAR DE UNGE VOKSNES STEMME BLITT HØRT?

- METODE

For å samle kunnskap om hva som har betydning for unge voksne med tilknytning til Innlandet når det gjelder valg av bosted, utdanning, jobb, fritid og livsstil, er det gjennomført workshops og intervjuer med unge voksne med tilknytning til ulike deler av regionen. Analysen av datamaterialet presenteres i de påfølgende sidene.

DIGITALE WORKSHOPS

- Det er gjennomført tre digitale workshops den 3. mai, 19. september og 18. oktober 2023, med tilsammen rundt 40 deltakere.
- Deltakerne var kvinner og menn i alderen 18-34 år, på ulike stadier i livet og i ulike livssituasjoner. Noen av deltakerne har vokst opp i Innlandet og bor fortsatt her, enten på hjemstedet eller på et annet sted i regionen. Andre har vokst opp i Innlandet, flyttet fra regionen, men så flyttet tilbake igjen. Noen har vokst opp i Innlandet, men flyttet fra regionen, og noen deltakere har flyttet til Innlandet fra en oppvekst andre steder.
- Deltakerne delte egne erfaringer i plenum og smågrupper og diskusjonene ble ledet av en prosessleder. Hver av de digitale work-shopenes varte ca. to timer og ble gjennomført på kveldstid.

INDIVIDUELLE INTERVJUER

- Det er gjennomført ni individuelle intervjuer med unge voksne som alle var oppvokst i Innlandet og enten fortsatt bosatt i Innlandet, på hjemstedet eller på et annet sted i regionen, eller har flyttet fra Innlandet.
- Fire kvinner og fem menn ble intervjuet.
- Ett intervju ble gjennomført fysisk, de andre åtte på teams. Intervjuene varte rundt en time.

OM JOBBMULIGHETER

Som også tidligere forskning viser er gode jobbmuligheter veldig viktig for valg av bosted. Mange unge voksne med tilknytning til Innlandet forteller at de flytter dit jobbene er. Jobbmuligheter er med andre ord avgjørende for valg av bosted. Enkelte andre prioriterer valg av bosted høyere enn jobbmulighetene på stedet, og jobb blir en nødvendig forutsetning for å kunne bosette seg på det ønskede stedet.

Det fremheves som svært verdifullt å ha et tilgjengelig attraktivt arbeidsmarked, større fagmiljøer og mulighet for å kunne få jobbe med det man har lyst til. Viktigheten av å kunne jobbe med interesser er også et tydelig funn i NHOs Ung-undersøkelse fra 2023. Det er dessuten viktig å ha ulike jobbmuligheter slik at man kan utvikle seg innenfor forskjellige fagfelt og bytte jobb om ønskelig. Noen av de unge voksne med tilknytning til Innlandet formidler at de savner større fagmiljøer og flere jobbmuligheter i Innlandet. Viktigheten av at regionen kan tilby jobb også til en eventuell partner poengteres.

Flere fremhever betydningen av fleksibilitet i jobbhverdagen med mulighet for hjemmekontor, men en fysisk arbeidsplass i nærheten er fortsatt viktig.

Blant de unge voksne er det ingen klare preferanser med hensyn til hvilken type jobb som oppleves som mest attraktiv. Man er åpen for ulike typer arbeidsplasser både i privat og i offentlig sektor, men for noen oppleves en jobb i offentlig sektor som tryggere. En deltaker trekker frem at ikke alle jobber i privat sektor blir utlyst, og at det gjør det vanskelig å komme inn på det private arbeidsmarkedet. Flere deltakere beskriver også hvordan de opplever at mange jobber sentraliseres, og de er usikre på hvilke jobber som finnes i Innlandet fremover.

Flere fremhever at det er avgjørende at arbeidsgiverne i Innlandet synliggjør hvilke muligheter som finnes i regionen. Når mulighetene og miljøene synliggjøres øker Innlandets attraktivitet. Videre nevnes det at kommunene med fordel kunne legge mer til rette for gründere.

Det er ikke mange som har erfaring med pendling, men fra deltakere som har pendlererfaring fremheves det at det må være enkelt å pendle både med hensyn til parkering og muligheter for kollektiv transport. Det legges vekt på at kollektivtilbudet i Innlandet er svært varierende, og at man i høy grad er bilavhengig hvis man skal pendle.

«ARBEIDSPASS BETYR ALT EGENTLIG»

- For de fleste er jobbmuligheter helt avgjørende for valg av bosted.
- For enkelte er valget av bosted viktigst, og jobb mer en nødvendighet for å kunne leve det livet, man ønsker seg.

“

«Vår generasjon er villige til å flytte oss dit arbeidsplassene er. Vi har yrker som ikke nødvendigvis er representert i alle kommuner.»

«Det er jo primært det som har trukket meg hit, at jeg har fått den jobben jeg har fått.»

«Jeg tror ikke jeg har lyst til å bo en plass på grunn av jobben. Jeg har lyst til å bo en plass på grunn av plassen, og så får jobben være det vi må ha.»

«Det er helt essensielt. Jeg flyttet selv tilbake fra Oslo fordi jeg fant rett jobb. Uten en relevant jobb ville jeg blitt i Oslo.»

”

SPENNENDE FAGMILJØER OG JOBB TIL TO

- Flere legger vekt på muligheten for å inngå i større fagmiljøer og ha mulighet for å bytte jobb innenfor regionen.
- For at et sted skal vurderes som et aktuelt bosted må det være relevante jobbmuligheter også for en eventuell partner. For noen blir dette hensynet avgjørende for å bosette seg mer sentralt i Innlandet.

“

«Hvis du kommer til Hamar, eller et annet sted i Innlandet, på et lite lokalt kontor, så kan du fort føle at det er et lite faglig miljø på kontoret. Men samtidig er det et mindre og mindre problem, nå som nesten alle møter skjer på Teams uansett, sånn at det er en veldig kort vei til å spørre medarbeidere om ting nå [...] Digitaliseringen har gjort det lettere å bo hvor du vil i Innlandet, for eksempel, enn det var før.»

«Det ble bestemt at vi skal bo enten i området som hun kommer fra, eller som jeg kommer fra. Men det er et par hakk vanskeligere å få det til å klaffe med jobb i området der, spesielt siden hun har litt spesifikk utdannelse. Så er det ikke all verdens jobbmarked oppi der. Lettere å få ting til å klaffe her, litt mer sentralt.»

”

Å SE JOBBMULIGHETER I INNLANDET

- Flere legger vekt på betydningen av at fremtidige arbeidsgivere viser seg frem for studentene i Innlandet.
- Når mulighetene og miljøene synliggjøres øker Innlandets attraktivitet.
- Det problematiseres at mange jobber i privat sektor ikke lyses ut.

“

«Det var jo i studiesituasjonen at jeg knyttet meg til Innlandet. Når vi skulle ha praksisperioder kunne vi velge ulike landsteder. Da har jeg fått litt jobbnettverk gjennom studietiden. Jeg har blitt kjent med potensielle arbeidsgivere og litt praksis. Jeg har blitt kjent med ulike områder av Innlandet. Det gjorde også terskelen lavere [for å søke jobb i Innlandet etter studiene]»

«En kommentar som sitter skikkelig igjen i meg fra en IT-student på NTNU, om Moelven Industrier, og bare, jeg visste ikke at det fantes så spennende selskaper i Innlandet. (...) Hvis flere unge hadde visst om det, så tror jeg de hadde vært mer inspirert og hatt lyst til å faktisk være der. Og å bosette seg da.»

«Utviklingsviljen hos folk som jeg ikke hadde sett tidligere i Innlandet i det hele tatt. (...) bare se alle menneskene som er så utviklings- og mulighetsgripende, det er en side av Innlandet som veldig få ser, som jeg skulle ønske at flere ser. For det er den grunnen som gjør at jeg nå har bestemt meg for at jeg skal bo i Innlandet. Jeg skal bosette meg i Innlandet. (...) Et lite miljø med veldig mange mennesker som er veldig utviklingsmessig interesserte.»

”

OM UTDANNINGSMULIGHETER

På spørsmål om hvorvidt det er viktig å kunne utdanne seg i Innlandet svarer informantene noe ulikt. Flere legger vekt på at det ikke er avgjørende å kunne utdanne seg her, og at det er verdifullt å studere andre plasser, utforske nye steder og møte nye mennesker. Utdanningssted vurderes ikke som avgjørende for fremtidig valg av bosted. Andre legger vekt på at det er verdifullt med relevante utdanningsmuligheter i Innlandet, og har valgt å studere i regionen fremfor andre regioner. Noen deltakere opplever at det er gode og allsidige studietilbud i Innlandet. Andre opplever tilbudet som fragmentert. Enkelte fremhever at utdanning kan gjennomføres nettbasert og derfor ikke er avgjørende å ha i nærmiljøet. Flere fremhever viktigheten av å ha videreutdanningstilbud i Innlandet, og at utdannings- og forskningsmiljøer gjør regionen attraktiv.

Det er viktig at man som student opplever at bedriftene og offentlige virksomheter viser interesse for studentene. Å kunne ha kontakt med næringslivet under studiene og få noe praksiserfaring fremheves som positivt. Det vil også kunne øke sjansen for at studenter i Innlandet blir værende for å jobbe i regionen. Flere legger vekt på muligheten for å jobbe parallelt med studiene. Én deltaker forteller at vedkommende ble mer knyttet til Innlandet enn vedkommende hadde trodd i løpet av studieårene.

Flere opplever at det kan være krevende å få oversikt over utdannings- og arbeidsmulighetene i Innlandet, og peker på at de videregående skolene kunne ha kommunisert tydeligere rundt dette. Mange velger retning med betydning for videre utdanning allerede på videregående skole, og da oppleves det som viktig å vite hvilke jobber som kan ligge og vente i Innlandet etter endt utdanning.

JO BREDERE UTDANNINGSTILBUD, JO BEDRE

- De fleste opplever ikke at muligheten for å ta utdanning i Innlandet er avgjørende for om regionen vurderes som aktuelt fremtidig bosted.
- Det fremheves at utdanning kan gjennomføres nettbasert og derfor ikke er avgjørende å ha i nærmiljøet. Samtidig er det flere som opplever det som attraktivt å ha fysiske utdanningstilbud i Innlandet.
- Mange fremhever at muligheter for videreutdanning i Innlandet er viktig.
- Muligheten for å kunne kombinere studier med relevant jobb eller praksisopphold i regionen fremheves av mange som viktig og attraktivt.

«Jeg har uansett lyst til å reise ut av Innlandet i noen år for å utforske og prøve noe nytt, så det med utdanning har lite å si for meg om jeg kommer til å flytte tilbake eller ikke.»

«Arbeidsmuligheter har mest å si. Men det har litt å si for utdanningsmulighetene også. Jeg har både vokst opp og studert i Innlandet, da utdanningsmuligheten jeg ønsket å gå, var i nærheten.»

«Jobb er det viktigste når jeg skal avgjøre hvor jeg skal bo. For utdanningens del er det også en fordel om denne ikke er altfor langt unna der jeg kommer fra. Jo bredere utdanningstilbud vi har i Innlandet, jo bedre.»

«Så på jussen, der jeg gikk i først tre år på Lillehammer. Jeg hadde ikke lyst til å reise alt for langt egentlig i starten. Så jeg reiste til Bergen for å fullføre da, for en kan jo bare ta tre år på Lillehammer.»

”

OM BOLIG OG NÆRMILJØ

Unge voksne med tilknytning til Innlandet fremhever viktigheten av at det er et fungerende boligmarked både for leie og eie i regionen. Boligmarkedet bør ha boligtyper for ulike livsfaser, og det etterspørres leieboliger av ulike størrelser, også på regionens mindre steder. De unge voksne opplever at det er få leieboliger på markedet i dag, og peker på at det er en utfordring at ikke alle boliger omsettes på det åpne marked og at mange helårsboliger står tomme eller brukes som fritidsboliger.

Boligprisene er lavere i Innlandet enn i de største byene i Norge, men flere opplever det likevel som krevende å kunne kjøpe egen bolig, og er avhengige av økonomisk hjelp fra familie. Spesielt overgangen fra hybel til leilighet, og etablering i egen bolig som enslig, er krevende. Ordninger både fra bank og kommune etterspørres for å gjøre inngangen til boligmarkedet enklere. Flere opplever at man primært bygger leiligheter for pensjonister, og at det medfører at de unge forsvinner fra sentrumsområdene.

Det er stor variasjon blant unge voksne med tilknytning til Innlandet når det kommer til hva slags bolig og type nærmiljø som etterspørres. Noen drømmer om å leve i byene, andre ser for seg et liv på bygda. Flere ser fordeler ved at regionen gir mulighet for begge alternativer. Flere deltakere drømmer om hus og hageflekk, og ønsker seg de samme fasilitetene som de er vokst opp med, med god plass ute og inne.

Alternative boformer trekkes også frem som interessant. En informant ønsker seg bofellesskap. En annen nevner at seniorlandsby kan være aktuelt i fremtiden. En tredje har lyst til å bo i et laftehus i skogen, men vil også kunne ta buss til jobben. Mange mener det er viktig at boligen ligger slik til at man kan benytte seg av kollektivtransport i hverdagen.

Generelt fremheves viktigheten av å ha gode velferdstjenester tilgjengelige. Kommunenes rykte med hensyn til blant annet barnehagedekning og -kvalitet har betydning når man skal vurdere bosted.

De unge voksnes perspektiver tydeliggjør at bolig er et viktig element for å trives i Innlandet både når man er under utdanning, ny på arbeidsmarkedet og i en fase med familieetablering. Prioriteringene stemmer i høy grad overens med funn fra tidligere forskning om hva unge voksne ønsker seg på stedet de skal bo.

STEDSKVALITETER

På spørsmålet om hva som skal til for at du skal se for deg å jobbe i Innlandet i framtida, legger de unge voksne mest vekt på nærhet til familie og at stedene hvor man bor må være attraktive. Det er verdt å merke seg at det i et lengre perspektiv er familie og stedskvaliteter som trekkes frem som viktige elementer for å velge å bli værende på et sted, mens jobbmuligheter som motivasjon nedtones noe. Dette er et funn som i høy grad er i tråd med tidligere forskning på bo- og flyttemotiver.

Det er flere faktorer som trekkes fram som viktig for attraktivitet:

- Tilgang på gode møteplasser for unge voksne er viktig. Møtesteder er viktig, det vil si møtesteder som restauranter, kafeer, konsertarenaer og ungdomsklubber. Det er viktig at møtestedene har åpningstider som passer også for yngre og folk i jobb. Mye oppleves å være tilrettelagt for barnefamilier og pensjonister.

- Nærhet til natur er et privilegium de fleste setter pris på uavhengig av om man drømmer om et liv i byen eller på landet.
- Viktigheten av at bostedene har urbane kvaliteter. Levende sentrum med kule konseptbutikker, utesteder og ikke kun kjøpesentre oppleves som attraktivt.
- Trygge oppvekstvilkår med mulighet for å bygge relasjoner til naboer og andre i nærmiljøet blir også fremhevet.
- Noen nevner også betydningen av tilhørighet, det å føle at man er del av et samfunn som ønsker å få til noe og følelsen av at man kjenner noen, og at noen vet hvem du er.
- Et godt kollektivtilbud øker et steds attraktivitet. Kollektivtilbudet oppleves ikke som bra utenfor byene i Innlandet, og det er dyrt å reise til Oslo.

EIE EGEN BOLIG

- Mange fremhever muligheten til å kunne eie egen bolig som viktig.
- Flere opplever det som krevende å kjøpe egen bolig. spesielt overgangen fra hybel til leilighet, og etablering i egen bolig som enslig, er vanskelig.
- Tilgang til boliger trekkes fram som en utfordring i distriktsområder.

“

«Jeg savner også flere boligmuligheter her jeg bor. Det er utrolig vanskelig å finne bolig til leie. For en som er singel, er det enda vanskeligere. Da må jeg kunne finne noe rimelig som ikke er for stort.»

«Det var og en utfordring i [stedsnavn] at det var rett og slett ikke bolig å få tak i. [...] De to årene vi bodde i [stedsnavn], så måtte vi leie rundt omkring.»

«Nær natur, trygt nabolag, eie, men ikke for dyrt, koblet på samfunnet med kollektivt, muligheten til å skape et hjem, men også at det blir mulig å endre bosituasjon ut ifra livssituasjon uten store problemer.»

«At det er mulig å skaffe ok bolig til en grei pris (også i mer "sentrale" områder av Innlandet), at det er gode nærmiljø med kort vei til butikk, kollektivtransport, gode møteplasser og grøntområder/natur. Og at det finnes ulike boformer, leiligheter, rekkehus, kanskje en økolandsby og/eller flergenerasjons-bofellesskap.»

«Det er viktig å kunne bo rimelig nær både jobb og en by med alt av tilbud, men samtidig ha muligheten til å bo noe mer ruralt. Videre er det viktig å kunne eie fremfor å leie. Det fordrer at boligtilbudet og -markedet tillater vanlige folk og vanlige inntekter å kjøpe seg en bolig.»

«Pris, pris og pris! Det må finnes boliger til førstegangskjøpere under tre millioner. Selv vil jeg ha hus "når jeg blir stor", så jeg ser for meg hage og dobbelgarasje - det vil kreve større tomter.»

”

NÆRHET TIL JOBB OG NÆRHET TIL FAMILIE

- Flere fremhever betydningen av å kunne bo landlig nær natur, men fortsatt ha muligheten for å reise kollektivt eller sykle mellom hjem og arbeid.
- Mange unge voksne, både med og uten barn, fremhever betydningen av å ha familie i nærheten.
- Det blir understreket at et godt kollektivtilbud øker et steds attraktivitet.

“

«Sentral beliggenhet til by. Ønsker ikke bil, så avhengig av kollektivtilbud. Kan godt reise litt til jobb, men ha fritidstilbud nærme der man bor. Vil eie. Men har ikke nok peiling på boligmarkedet, så det er litt skummelt».

«Å ha kort vei til jobb, det setter jeg pris på. At man kan sykle bort, eller kjøre på kort tid. At man slipper å bruke tid på det.»

«Merker nå at det er ganske praktisk å ha besteforeldre i nærheten. Har ei svigermor her som passer mye for oss.»

«Jeg har lyst til å bo på bygda utenfor byen, men det er avhengig av at jeg for eksempel kan sykle til en bussholdeplass og så ta bussen inn til arbeid i byen for eksempel. Det må være lett å reise miljøvennlig uansett hvor du bor i Innlandet.»

”

MØTEPLASSER, AKTIVITETER, NATUR, TRYGGHET OG RO

- Et mangfoldig kulturtilbud og gode møteplasser for alle aldre er viktig, med åpningstider som også passer for de som er i jobb.
- Kvaliteter som trygghet og ro trekkes også frem.

“

«Jeg tenker at det er viktig at det er møteplasser. Og at det er litt sånn ånd i at vi skal, ja, nå skjer det noe, vi skal få det til. At det er litt folk som drar i gang litt sånt...om enn hva det er, om det er en festival eller, at det er litt sånn ønske om å få ting til å skje da. Ja, at det er en liten plass der alle kjenner, om ikke alle kjenner alle, men at de stiller opp for hverandre.»

«Aktivt nærområder; typ kafeer, kulturtilbud, kollektivt etc., men fortsatt mulighet for tur osv.»

«Jeg tror det som jeg opplever her aller mest er den tryggheten som er her, og den roen. Det går ikke så fort her, det er ikke sånn mas og jag som jeg opplevde der jeg bodde før. Og som jeg tror også de andre vennene mine som har flyttet hjem har kjent på. Mange av dem har jo bodd i Oslo og Trondheim, og orket ikke mer. For det er liksom, det er ikke noen ro der, det er ikke den friheten.»

”

TILHØRIGHET

- Flere trekker frem betydningen av tilhørighet – at man kjenner noen og at noen vet hvem du er.

“

«Jeg merker jo at det er viktig å ha en omgangskrets med folk jeg kjenner. Det er nok litt derfor jeg har bestemt meg for å flytte fra der jeg bodde før i utgangspunktet, fordi det blir veldig ukjent alt. Jeg er jo litt fan av det å ... Du nikker til folk på butikken, fordi du kjenner dem og den biten der. Det er en slags egen ro i det, det merker jeg veldig godt. Selv om du nødvendigvis ikke er på hils med alle, så vet du hvem det er. Det går an å slå av en prat selv om du ikke kjenner folk da».

«Jeg merker at jeg setter veldig pris på, og det får jeg ikke her, men det er kanskje det jeg savner litt, at folk vet hvem du er. For her er det jo ingen som vet hvem mine foreldre er, eller jeg har ingen slektninger i Nord-Norge, i det hele tatt. Og det kan jeg savne litt, at folk vet, ja, «men du er jo datteren til den og den», eller du kjenner jo den og den. Og det er for meg litt viktig, av en eller annen grunn, som jeg ikke helt forstår hvorfor, men det setter jeg pris på.»

«Jeg vil at nærmiljøet mitt skal være et miljø der alle kjenner alle, litt slik som beskrevet i "Mjøsa rundt med mor" hvis noen har lest den. Samtidig som at det er en butikk der og et sted å drive med fritidsaktiviteter (samfunnshus) og at det er lett og raskt å reise inn til sentrum og videre til andre steder.»

”

OM BO- OG FLYTTEMOTIVER

Flere av de unge voksne som har flyttet ut av Innlandet for å studere eller jobbe, fremhever at de ønsker å jobbe i en større by i starten av karrieren for å kunne utvikle seg i et større fagmiljø. Flere legger også vekt på at det er både sunt og spennende å utforske andre deler av landet før man eventuelt velger å flytte tilbake til Innlandet. Det nevnes videre at opphold andre steder enn der man er vokst opp kan bidra til at attraktiviteten på hjemstedet blir tydeligere.

Når man spør de unge voksne med tilknytning til Innlandet om de kan se for seg å flytte tilbake til Innlandet, svarer flere at det kan være aktuelt å flytte hjem på et senere tidspunkt, spesielt rundt tidspunktet hvor man ønsker å stifte familie. Det legges særlig vekt på nærhet til familie og tilgangen til natur. Et annet viktig motiv er å kunne gi sine barn den samme trygge oppveksten som de selv hadde i Innlandet. Det legges samtidig vekt på betydningen av å få jobb i et godt faglig miljø.

Funnene bekrefter tidligere forskning på at gode kommunale tjenester og trygge oppvekstvilkår er sentrale parametere som kan bidra til at et sted oppleves som attraktivt som bosted.

IKKE TVIHOOLD PÅ UNGDOMMEN

- En stor andel av de unge voksne opplever det som viktig å flytte fra hjemstedet og Innlandet en periode for utdanning og eventuell jobb.

“

«Jeg tror det er kjempeviktig, og man må ikke tviholde på ungdommen her. De er nødt til å få sparket dem ut og få dem til storbyen og til utlandet og studert og opplevd ting som ikke handler om miljøet her, for det er da de innser hva det miljøet her er. For det er ikke sunt å bare bo på sånne plasser i livet.... Men det er samtidig viktig at de føler seg sett, at de har den trygge gode oppveksten de har. For de må jo ha noe positivt å se tilbake til.»

”

ERFARING FRA STORBYEN, FAMILIELIV I INNLANDET

- Noen har ønsket å studere i andre regioner eller forteller at de som nyutdannet har lyst til å jobbe i en storby eller i en annen region.
- Flere av de unge som nå jobber i andre regioner, ser for seg å flytte tilbake til innlandet når de stifter familie.

“

«Det er nok Oslo i hvert fall i starten, tror jeg. Jeg føler meg ikke helt klar for å flytte hjem til [stedsnavn] ennå [...] det er jo litt artig å prøve en litt større by og, og på en måte få litt flere impulser. I hvert fall når man er relativt ung.»

«Når jeg var ferdig på videregående, så var jeg bestemt på at jeg skulle ikke bo

her. Skulle ikke flytte hit. Det var veldig mange som sa det. Når du blir litt eldre og får et annet perspektiv og får sett litt annet, så innser du på en måte hvor godt det egentlig var. Det er mer det jeg har opplevd andre steder i voksenalder, det er det som har gjort at jeg har bestemt meg for å flytte hit.»

«Hovedsakelig tror jeg at jeg har en utforskertrang. Det er nok litt det her at man er litt redd for alt man ikke får opplevd, og ønsker å oppleve mye forskjellig [...] Min plan, da, er at jeg skal ta over den gården, på sikt [i Innlandet].»

”

«Det som er viktig for meg er nærhet til natur, steder hvor man kan bli kjent med nye folk på egen alder (typ fritidsklubb for voksne, i mangel av et bedre ord!) og at det finnes gode kulturmuligheter, både gratis og betalte»

«Å føle seg som en del av en flokk, et samfunn»

FAMILIE, NATUR OG TRYGG OPPVEKST

- Nærhet til familie, natur og trygt oppvekstmiljø, er viktige motiver for å flytte tilbake til innlandet.

“

«Ser for meg at når man begynner å få unger og sånn, ja, jeg kunne jo fint flyttet til Innlandet da. Spesielt med tanke på den infrastrukturen som kommer nå, at det blir lettere og lettere å jobbe i Oslo og bo på Hamar, for eksempel [...]».

«Det er vel trygghet, tror jeg. At jeg kan se at her har jeg de tingene jeg trenger gjennom hele livet. Det er viktig for meg. At det både er fint å være her nå som ung, men at jeg også kan ha en trygghet på at her er det også godt å bli gammel, for eksempel. Og hvis man vil stifte familie, at det er gode skolemuligheter og god oppvekstmiljø.»

«..og jeg husker jo tilbake, det er jo et oppvekstmiljø her jeg har lyst til at mine barn skal vokse opp i...med den friheten og nærhet til natur, og ja... jeg ser ikke for meg å bo i blokk hele livet. Jeg har lyst på hus og hage».

«Det er jo det med familie, og så merker jeg at jeg savner den nærheten til natur, i den grad som vi får i Valdres for eksempel [...] Og så er det jo det med at jeg føler at det er en veldig trygg barndom, og at det kan jeg tenke meg å gi til mine unger i fremtiden. Så det er på en måte nærheten til familien og natur, og at det er trygt og godt, det er faktorer som trekker mot å flytte hjem igjen.»

«Jeg ser det er en gjenganger at de som ikke hadde denne omgangskretsen mens de vokste opp, de er ikke interesserte i å flytte hjem, for de har ikke noe forhold til det. Kanskje foreldrene var flyttet, eller den ene har flyttet. De har ikke noen tilknytning hit. Det er nok veldig viktig, tror jeg. Denne gode oppveksten. Den har veldig mye å si.»

”

FRITID OG LIVSSTIL

Varierte fritidstilbud innen kulturliv, idrett og trening samt tilgang til natur og ulike møteplasser fremhever de fleste som avgjørende for et rikt fritidsliv. Også aktive sentrumsområder med restaurant- og kaféliv trekkes frem. Det blir sagt at ikke nødvendigvis alle steder trenger å ha de samme aktivitetene, men at kraftsentre og akser for transport, bosetting og fritidstilbud kan være nøkkelen til attraktive og levedyktige distrikter.

Flere opplever at fritidstilbudene er begrenset til fotball, håndball og ski, og fremhever viktigheten av å ha steder man kan møtes uten at det nødvendigvis koster penger. Det fremheves at det er få gode tilbud for unge voksne, og at flere tilbud stenger nesten før man har kommet seg hjem fra jobb. Det poengteres også at det er få møtesteder som man kan oppsøke uten et sosialt nettverk, og at det er viktig å tilgjengeliggjøre aktivitetene også for fremmedspråklige. Idrettsmiljøet er bra for barn, men det mangler arenaer for unge voksne. Flere problematiserer at det er vanskelig å oppsøke fritidsaktiviteter, kulturtilbud og foreningsliv litt unna bostedet på grunn av få kollektivtilbud og dyre billetter. I byene i Innlandet er tilbudet best, men for de som bor i grender og på bygda hvor busstilbudet er begrenset til skoleskyss, er det vanskelig å oppsøke tilbud litt unna bostedet.

En informant forteller at det er utfordrende å skaffe seg nye bekjenskaper i Innlandet, og at innlendingene oppleves som ganske introverte. Fritidsaktiviteter kan være en arena for nye bekjenskaper og inkludering også når man av ulike årsaker kan kjenne på en følelse av utenforskap. Fritidsaktiviteter kan da være avgjørende for å bygge tilhørighet til lokalsamfunnet. Lavterskel-møteplasser er viktig for de som flytter til Innlandet, enten du er tilbakeflytter eller ny innflytter. Det har mye å si for følelsen av å være med i et felleskap, bli inkludert og få et nettverk.

Frihet, boltreplass, trygghet og ro trekkes fram som kvaliteter ved et liv i Innlandet. Mange nevner friheten de selv hadde som barn og ungdom, med god plass, kort vei til natur og trygge omgivelser som gode kvaliteter ved oppveksten i Innlandet. Samtidig er dette kvaliteter de ønsker å tilby sine (framtidige) barn.

Flere av de unge setter pris på et bosted med kort vei til natur og friluftsliv, der de kan dyrke interesser som hagearbeid, skigåing, jakt og friluftsliv. Det å kunne ha god plass til å boltre seg med ulike hobbyer på hjemstedet, er viktig.

TING SOM ER VIKTIGE FOR ET RIKT FRITIDSLIV

- Varierte kultur- og fritidsaktiviteter, natur, kafétilbud.
- Kultur, sosiale møteplasser, andre på egen alder som bor i kommunen.
- Trening. Møte likesinnede. Underholdning/opplevelser.
- At det ikke bare er håndball eller fotball det går an å delta på. Mer mangfold.
- Mulighet til å ta buss til og hjem.
- Natur, en sosial lavterskel møteplass og aktivitetstilbud.
- Muligheter for både å utøve, men også å engasjere seg i idretten og øvrig frivillighet.
- Kultur, konserter, uteliv, øl på byen.
- Nærhet til natur (spesielt gode skiløyper), et aktivt sentrum med tilbud innenfor kafe/restaurant/bar og et kulturtilbud. Gode løsninger for hvordan en kan komme seg fra a til b, fra by til fjells osv.

LITE VARIASJON I FRITIDSAKTIVITETER

- Flere plasser i Innlandet er det lite variasjon i tilgjengelige fritidsaktiviteter.

“

«En ting jeg savnet var variasjon i muligheter for aktiviteter. Jeg vet ikke om det var foreldrene mine sin skyld, eller om det var min, eller om det var generelt området og miljøet. Men du hadde to valgmuligheter når jeg var liten, og det var fotball eller ski. Det var det jeg fikk beskjed om at var aktivitetene».

«Drev jo med jakt og friluftsliv, så jeg savnet jo ikke noe, men hvis du ikke har de interessene og ikke har interesse for ski for eksempel, så blir det kanskje litt snevert. Den treerbanden vi var, drev også med en del rampestreker, det var sikkert noe med at det var ikke en plass å henge. Det var ett biljardbord på en kafé som var oppe deler av året, det var det eneste tilbudet. Tenkte ikke over at jeg savna det, men vi burde sikkert hatt et sted å henge. At man har en plass å samles».

”

FRITIDSAKTIVITETER SOM INKLUDERINGSARENA

- Fritidsaktiviteter kan skape tilhørighet og være viktige for å bli sett, også når du sliter.
- Hvis du ikke er på studier og jobb, så er det lett å havne på utsiden av flere sosiale arenaer. Da er det viktig å finne en plass der man kan føle tilhørighet.
- Som utlending er det ikke så lett å bli kjent med norske fritidsaktiviteter. Da er det viktig å bli vist vei og invitert med.

“

«Det som var bra, var at alle var inkludert. Når man skulle stille fotballag, så måtte alle være med for å kunne stille et lag. Jeg tror det var egentlig bra, da at man hadde litt push på å få med alle på alt. Da var det fotball på sommeren, og ski på vinteren. Så jeg synes det var egentlig bra, da.(...) Men i alle fall at utenforskap, det var det svært lite av. Fordi alle ble med på et vis, alle måtte være med [...] opp til ungdomsskolen, så var alle med her, på like premisser. Det syntes jeg var en fin ting.»

«Jeg har veldig trua på å høre hjemme et sted. Hvis du begynner å henge litt utenfor, eller slite litt på skolen, av forskjellige grunner, om det er det sosiale eller det akademiske. Så har du kanskje plutselig ikke så mange arenaer å høre hjemme lenger. Jeg har en sånn veldig trua på fritidsaktiviteter. Om det er håndball, fotball, korps eller om det er ungdomsklubb, eller om det er...Ja, noen som plukker deg opp, eller noen som ser deg. [...] Ja, jeg tror at det er så enkelt og så vanskelig som det, på en måte. Bare et sted du føler du tilhører noe. Det er alfa omega.»

«For min del var jeg ikke helt sikker på muligheter om sånn fritidsaktiviteter for eksempel. Venner og sånt pratet om sånn, «jeg dro på fotballtrening», eller «jeg dro på turn», men så følte jeg at «jeg drar på skole, og så kommer jeg hjem og gjør lekser» og det var det. Når jeg fikk høre fra andre elever hva de gjorde etter skolen, så var det sånn «aha, det er en greie». Men ellers så savnet jeg litt sånn at det ble uttalt at det er sånne ting.»

”

FRIHET, BOLTREPLASS OG NÆRHET

- Flere trekker fram gode kvaliteter ved å vokse opp eller å bo i Innlandet, som friheten man har med nærhet til natur, og å kunne dra på tur rett utenfor døra.
- Det å ha god plass til å holde på med interesser som for eksempel hagearbeid trekkes også fram som attraktivt.

“

«Mange av oss har jo jakt og friluft som hobby. For det å kunne bare gå, du vet ikke hvor langt en gang, så er du i skogen og kan fyre bål og møtes der, og se opp på stjernene. Det tror jeg er veldig viktig».

«At naturen ikke er langt unna og har masse gode skogstier som fører inn i skogen. Liker å tenne bål, fiske og bare nyte naturen uten å høre lyden fra biler og andre folk».

«Småbruk. På landet. At jeg har plass rundt meg og at det er rolig. At jeg kan ta på meg skiene utenfor døra. At jeg eier boligen og kan drive med hobbyer i og i nærheten til boligen».

«Nærhet til jobb og barnehage/skole. Mulighet til å bo i enebolig med egen hage hvor jeg kan dyrke frukt og grønnsaker. Bo i et nabolag med likesinnede så både jeg og barna kan ha venner i nærheten».

”

TRYGGHET OG RO

- Flere informanter forteller om og setter pris på en fri og trygg oppvekst i et rolig nærmiljø.
- En slik oppvekst har betydning for hvilken livsstil de har i dag og for hva slags nærmiljø de ønsker for sine (framtidige) barn.

“

«Det første ordet jeg kommer på er jo trygg, egentlig. Altså, at jeg alltid har følt meg trygg og i trygge omgivelser. Jeg kan ikke huske at jeg har tenkt på at det er noe som er manglet som så ung da. Jeg var jo med på en del fritidsaktiviteter, særlig fotball, og ski, jeg gikk på langrenn. Ja, så det var jo på en måte, jeg synes egentlig det var mye som skjedde, altså sånn ved at jeg var med på de tingene der da som liten. Og ja, og så hadde man jo speideren. Som kanskje har vært med på å dyrke den friluftsinteressen som jeg har nå da [...] Og hvis man tenker på å få unger selv og sånt, så synes jeg det var veldig trygt og godt å vokse opp i [stedsnavn]. Så det er liksom et dilemma».

«Jeg har jo satt pris på et rolig liv, for så vidt. Et veldig trygt og godt miljø. Det er både fordeler og bakdeler når [stedsnavn] er så lite. Jeg har måttet gå og sykle alle steder. [...] Jeg tror jo absolutt at det har påvirket en del av valgene mine. Jeg synes det er veldig godt med et litt rolig liv. Og ikke så mye støy. Man har naturen omtrent rett bak hagen sin».

”

OM UTVIKLING I INNLANDET

Flere unge voksne deler tanker om fremtiden i Innlandet, og hva som skal til for fortsatt utvikling av regionen. Ett av perspektivene som kommer frem er viktigheten av at man samarbeider i regionen og legger konkurransen spesielt mellom Mjøsbyene bak seg. Samarbeid skaper muligheter og gir tro på fremtiden.

Viktigheten av utviklingsvilje og –tro fremheves også av andre unge voksne. Noen har opplevd det som krevende å flytte tilbake til Innlandet på grunn av få unge voksne i sentrale lederroller og det som kan oppleves som en noe defensiv holdning til stedsutvikling lokalt. Det etterlyses vilje til å satse i Innlandet.

SAMARBEID FOR UTVIKLING

- Samarbeid i innlandet fremheves som essensielt for at regionen skal bli kjent for sine muligheter og utvikle sitt potensiale.

“

«Før så var det sånn at det var Oppland mot Hedmark, og det var høvdinger som satt på hver sin tue sin og det var konkurranse og sånt, det var liksom en helt tullete konkurranse og slike ting, men nå er det sånn at alle sammen er Innlandet (...), og det er en tredeling der som jeg håper at det blir et større fokus på framover. Som jeg kommer til å tro på selv også. At de tre byene Lillehammer, Gjøvik og Hamar, må knyttes mer sammen. Personlig så skulle jeg ønske at det var tog fra Gjøvik til Lillehammer, det er det veldig mange som ønsker også, har jeg skjønt. Men det er liksom sånne ting som dette der, som gjør at den har et håp for regionen at man ser at det er mer fokus på samarbeid, det er mer fokus på muligheter.»

”

ÅPENHET OG NYSKAPNING

- Unge voksne vil ha utvikling og åpenhet for nye perspektiver og nye løsninger.
- Det blir ikke tomt for folk i Innlandet! Det kommer stadig vekk unge voksne til, som har lyst til å bo i regionen og bidra til dens utvikling.

“

«Jeg tror det aller viktigste er utvikling. At samfunnet rundt oss er med på utvikling og begynner med nye ting. Jeg tror det mest frustrerende for oss unge er de eldre som har bodd her lenge, og som sitter i...kall det lederverv politisk og administrativt og bestemmer og velger. Som har en veldig trangsynt filosofi om at ting skal være slik det alltid har vært. Det er veldig skummelt å tenke nytt, det er veldig skummelt med alt som på en måte forandrer på litt ting. Det er i hvert fall personlig, og en del andre med meg også, kjenner på akkurat det. At det ikke må være slik det alltid har vært. Det er lov å tenke nytt og utvikle oss. Ellers så blir

vi jo bare en bygd med gamle hus og gamle folk. Det må bygges, det må satses, det må skje litt. Det tror jeg er viktig.»

«Men det er ikke mangel på folk som har flyttet hit. Jeg er sikker på at nedgangen kommer til å stabiliseres litt. Treffe et punkt der det er den nye generasjonen som har tatt litt over. Det vil jo ta litt tid, selvsagt. Men jeg har aldri vært bekymret for at det skal bli tomt for folk her. For det er jo stadig vekk folk på min alder som bestemmer seg for å kjøpe hus her. Og flytte hit, starte firma og drive med ting som er nytt og i vinden.»

”

RÅD OG ANBEFALINGER FRA UNGE VOKSNE

- Synliggjør mulighetene i Innlandet for unge allerede før valg av retning på videregående skole og for unge voksne under utdanning.
- Bidra til at ulike typer av arbeidsplasser finnes i Innlandet.
- Legg til rette for utdanning, videreutdanning og bygg spennende fag- og samarbeidsmiljøer i Innlandet.
- Gi støtte til at de unge voksne selv kan realisere aktiviteter og initiativer. Vær offensive og åpne i møtet med nye ideer.
- Bidra til gode og inkluderende oppvekstmiljøer med tilgjengelige kommunale tjenester av høy kvalitet og varierte fritidstilbud.
- Legg til rette for og realiser oppføringen av ulike boligtyper både til leie og eie og skap gode koblinger til kollektiv transport.

...OG KONKRETE IDEER OG TILTAK

HVA MED SPEED-FRIENDING?

Er du ny i Innlandet eller har du bare lyst til å utvide nettverket og vennegruppen din? Møt andre unge voksne bosatt i Innlandet på en egnet arena.

KAN UNGINN UTVIDES TIL Å GJELDE OGSÅ FOR UNGE VOKSNE OVER 21 ÅR?

UngINN gir i dag unge i alderen 13-21 år rabatt på en rekke kulturarrangementer i fylket. Ordningen kunne utvides og gjelde også for unge voksne, og ordningen bør gjøres kjent for flere.

KAN MAN KOORDINERE TRANSPORT TIL OG FRA STØRRE ARRANGEMENTER I INNLANDET?

Det foreslås at man satser mer på koordinert samkjøring, via en app, og at man setter opp busser til større arrangementer i regionen, slik at man ikke er avhengig av bil for å kunne ta del i Innlandets tilbud.

OPPSUMMERING

- Som også tidligere forskning viser er gode jobbmuligheter veldig viktig for valg av bosted, og mange unge voksne med tilknytning til Innlandet forteller at de flytter dit jobbene er. Enkelte andre prioriterer valg av bosted høyere enn jobbmulighetene på stedet, og jobb blir en nødvendig forutsetning for å kunne bosette seg på det ønskede stedet.
- Flere legger vekt på at det er verdifullt å studere i andre regioner og at utdanningssted ikke er avgjørende for fremtidig valg av bosted. Andre legger vekt på at det er verdifullt med relevante utdanningsmuligheter i Innlandet. Flere fremhever viktigheten av å ha videreutdanningstilbud i Innlandet, og at utdannings- og forskningsmiljøer gjør regionen attraktiv.
- Å kunne ha kontakt med arbeids- og næringslivet under studiene og få noe praksiserfaring fremheves som positivt. Det vil også kunne øke sjansen for at studenter i Innlandet blir værende for å jobbe i regionen. Ser man jobbmuligheter etter endt studie er det aktuelt å bli værende i Innlandet.
- Boligmarkedet bør ha boligtyper for ulike livsfaser. De unge voksne opplever at det er få leieboliger på markedet i dag, og at det er krevende å kunne kjøpe egen bolig. Spesielt overgangen fra hybel til leilighet, og etablering i egen bolig som enslig fremheves som krevende. Ordninger både fra bank og kommune etterspørres for å gjøre inngangen til boligmarkedet enklere.
- På spørsmål om hva som skal til for at du skal se for deg å jobbe i Innlandet i framtida, legger de unge voksne mest vekt på nærhet til familie og at stedene hvor man bor må være attraktive. Det er verdt å merke seg at det i et lengre perspektiv er familie og steds-kvaliteter som trekkes frem som viktige elementer for å velge å bli værende på et sted, mens jobbmuligheter som motivasjon nedtones noe.
- Varierte fritidstilbud innen kulturliv, idrett og trening samt tilgang til natur og ulike møteplasser fremhever de fleste som avgjørende for et rikt fritidsliv. Det fremheves at det er få gode tilbud for unge voksne, og som er åpent etter arbeidstid. Flere problematiserer at det er vanskelig å oppsøke fritidsaktiviteter, kulturtilbud og foreningsliv litt unna bostedet på grunn av få kollektivtilbud og dyre billetter.
- Frihet, boltreplass, trygghet og ro trekkes fram som kvaliteter ved et liv i Innlandet. Flere nevner friheten de selv hadde som barn og ungdom, med god plass, kort vei til natur og trygge omgivelser som gode kvaliteter ved oppveksten i Innlandet. Samtidig er dette kvaliteter mange ønsker å tilby sine (framtidige) barn.
- Flere unge voksne fremhever at utviklingsvilje og samarbeid i regionen skaper muligheter med tanke på utvikling av Innlandet.

Referanser

- Aure, M. Langset, B. & Sørli K. (2011) Flyttemotiver og bostedsvalg - Nye muligheter til å forstå norske bo- og flytteprosesser. Plan 5/2011 42-48
- Fosso, E. J., & Alvheim, S. (2001). Unge voksnes flyttevalg. En gjennomgang av koblede flyttedata for seks norske kommuner. Bergen: Stiftelsen for samfunns- og næringslivsforskning.
- Høydahl, E. (2023) Bofaste og Flyttere – En kohortanalyse av ungdomskull fra de var 15 til 35 år. SSB Rapport 2023/17
- Innlandsstatistikk (2023): Befolkning. Hentet fra: <https://www.innlandsstatistikk.no/befolkning/>
- Lie, I., & Aure, M. (2014). Regionale sentras rolle - bo- og flyttemønstre og bo- og flyttemotiv. En analyse av bofasthet og flytting, og bo- og flyttemotiver. Alta: norut - Northern research Institute.
- Nordtug, H. (2021). Unges motivasjon for å bo i distriktene. Rapport mars 2021 Distriktssenteret. <https://distriktssenteret.no/litteratur/unges-motivasjon-for-a-bo-i-distriktene/>
- Orderud, G. (2002). Unge voksne i distrikts-Norge - flytteplaner og flyttemotiver. Tidsskrift for ungdomsforskning, ss. 83-88.
- Storm, H. N. & Vareide, K. (2010). Er tettsteder mer attraktive? (Notat 58-2010,). Telemarksforskning. <https://www.telemarksforskning.no/publikasjoner/er-tettsteder-mer-attraktive/1945>
- Statistisk sentralbyrå. (2023a, Desember 19). 01222: Befolkning og kvartalsvise endringer, etter region, statistikkvariabel og kvartal. Hentet fra: <https://www.ssb.no/statbank/table/01222>
- Statistisk sentralbyrå. (2023b, Desember 19). 09587: Innenlandske flyttinger, etter flytteregion, alder, statistikkvariabel, år og kjønn. Hentet fra <https://www.ssb.no/statbank/table/09587>
- Sørli, K. Aure, M. & Langset, B. (2012) Hvorfor flytte? Hvorfor bli boende? Bo- og flyttemotiver de første årene på 2000-tallet. NIBR-rapport 2012:22

Innholdet i perspektivmeldinga er utarbeidet av HINN, Innlandet fylkeskommune og NTNU. Redaktører Line Marie Tholstrup og Trude Hella Eide, Høgskolen i Innlandet, 2024

Høgskolen
i Innlandet

sparebank
stiftelsen
hedmark